

1978-1993; **Horák** – Horák G. Nářečie Pohorelej. – Bratislava: SAV, 1955; **Lamprecht** – Lamprecht A. Slovník středoopavského nářečí. – Ostrava, 1963. – 168 s.; **Pfuhl** – Pfuhl Chr.Tr. Obersorbisches Wörterbuchl. – Leipzig, 1968 – 1210. – XXXVI s. (Pfuhl. Łužiski serbski słownik. – u Budyšinje, 1866); **RJA** – Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika: D. I-XXIII – Zagreb: Na svijet izdaje Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti, 1880-1976; **SW** – Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W. Słownik języka polskiego : v 8 t. – Warszawa, 1952-1953.

Шабулдаєва Н. І. Назви хліба з коренем *skreb-/*skrob-/*skrōb- у східнослов'янських мовах.

Статтю присвячено всебічному вивченню віддієслівних найменувань хліба з коренем *skreb-/*skrob-/*skrōb- у східнослов'янських мовах. Установлено співвідношення кореневого вокалізму та афіксів, що входять до складу назв хліба. Визначено ареал досліджуваних назв хліба.

Ключові слова: віддієслівні назви хліба, семантика, кореневий вокалізм, безпрефіксальні дієслова, префіксальні дієслова, архетип, праформа, паралель, відповідність, говірки, східнослов'янські мови, південнослов'янські мови, західнослов'янські мови.

Shabuldaeva N. I. The names of bread with the root *skreb-/*skrob-/*skrōb-in the East Slavonic languages.

A study was made of the Common Slavic titles of bread (names with the root *skreb-/*skrob-/*skrōb-) which have a doubtful etymology or do not lend themselves to etymological analysis at all. They are explained from the point of view of their phonetic, semantic and word-forming structures. The comprehensive careful study of each of the naming confirms their primordial genesis.

Keywords: deverbative names of bread, semantics, radical vocalism, non-prefixal verb, prefixal verb, archetype, parallel, correspondence, subdialect, East Slavonic languages, South Slavonic languages, West Slavonic languages.

Швидкова Т. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ДО ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ РОДОВИХ ЛЕКСЕМ У НОМЕНКЛАТУРІ НАЗВ СИРОВИНИ ТКАЦТВА

У статті на лексичному матеріалі, виявленому в писемних пам'ятках і говорах української мови, досліджено формування родових лексем у номенклатурі назв сировини ткацтва. Проаналізовано семантичні особливості розвитку відповідних лексичних одиниць, установлено їх найвірогідніші етимології, визначено структурно-морфологічні особливості.

Ключові слова: льон, коноплі, походження, лексема, термінологія, ткацтво.

Ткацтво було відоме на нашій землі за багато століть до нашого часу: в археологічних джерелах відомі відбитки тканин на глиняному посуді, а також залишки ткацьких станків; у музеях України демонструються зразки тканин із курганів скіфської знаті. Розкопки Аккерманського могильника

виявили рештки одягу з дуже тонкого і добре обробленого хутра, а також залишки полотняної тканини [12].

Про ткацтво давніх слов'ян опосередковано довідуємося із численних археологічних знахідок періоду Київської Русі. Окрім загальнопоширених знарядь ткацького виробництва, збереглися вже поодинокі клубки ниток, залишки одягу з лляної, конопляної та вовняної тканин, а також відбитки тканин на керамічному посуді [16, с. 9]. Розвитку домашнього ткацтва в Україні значною мірою сприяла наявність на її території майже всіх текстильних волокон (вовняних, льняних, конопельних) [2, с. 21].

Центральне місце у ткацькій термінології посідає номенклатура назв сировини. Чималий внесок у вивчення даної проблематики зробили дослідники-етнографи (С. Сидорович, О. Никорак, О. Боряк, В. Галайчук) та діалектологи (В. Матвєєва, Й. Дзендзелівський, Л. Терешко, М. Безкишкіна, А. Бодник, Н. Венжинович, І. Ніколаєнко, Р. Сердега).

Безпосередньо нашого питання дотична монографія І. В. Сабадоша “Формування української ботанічної номенклатури”, головним завданням якої є “дослідження історії назв рослин, однієї з найбільших і найцікавіших груп української лексики. Робота виконана на великому фактичному матеріалі, взятому з пам'яток української писемності та говорів” [19, с. 3]. Автор розглядає мікрогрупу “назви диких і культурних трав'янистих рослин”, описуючи ботанічні номени в межах лексико-семантичних мікрогруп, кожна з яких складається з назв певного виду рослини [19, с. 6].

Так, зокрема, серед великої кількості ботанічних номенів у праці описані назви культивованих трав'янистих рослин – конопель та льону, які є об'єктом і нашого дослідження. Ми пропонуємо докладніше описати історію формування родових лексем льону та конопель як назв сировини для ткання. Завдання нашого дослідження – розглянути родові лексеми на східнослов'янському мовному тлі, установити їх найвірогідніші етимології, проаналізувати семантичні особливості розвитку, визначити структурно-морфологічні особливості.

Льон – однорічна чи багаторічна трав'яниста технічна рослина, зі стебел якої виготовляють волокно, а з насіння – олію [26, IV, с. 585]. Батьківщиною льону вважають Персію, Кавказ, Малу Азію. В Україні росте 29 видів льону із 230 видів, поширених у світі. Виробниче значення має лише льон культурний (*linum usitatissimum*) [30, с. 289]. *Льон культурний* (*linum usitatissimum*) – національна наукова ботанічна номенклатура, побудована на зразок латинської, у якій кожний вид рослинного світу одержує бінарну назву, що складається здебільшого з іменника (назва роду рослини) і прикметника-означення (видовий епітет) [20].

Успадковане з праслов'янської мови слово *льнь* < *льпъ* має паралелі в інших індоєвропейських мовах: лит. *linas* (мн. *linaĩ*) “льон”, лтс. *lins* (мн. *lini*), прус. *linno*, гр. *λίνον*, алб. гег. *līni*, тоск. *liri*, лат. *līnum*, двн. *līn* (нвн. *Lein*)

“тс.”, гот. *lein* “полотно”, дірл. *līn* “сітка”, ірл. *líon* “льон” [8, III, с. 346]. На сьогодні досліджуване слово переконливої етимології не має.

Про вирощування льону як текстильної сировини ще за часів Київської Русі свідчить статут князя Ярослава (зустрічаємо фонетичні варіанти *ěiúú*, *ěyúú*): *Àúà íþǫæú èíàðú èðǫñðè èííîēh. èèè ěáúú* [УЯ, XI-XII ст., сп. XVI, с. 88] та інші давні українські пам’ятки: *ñ"ǎ"øǎ íð"ǎùè áú ěíq* [ЖФ, XII-XIII ст., с. 87]; Се аз князь Мстислав..... уставляю ловче на Берестьяны и в веки за их коромолу со ста по лукне меду, а по 2 овце, а по 15 десятков лну ..... (1289 р.) [32, с. 21].

Назва *ěiúú* у пам’ятках східнослов’янської писемності позначає, як правило, волокно, що одержували з льону, хоча трапляються випадки фіксації із вторинним переносним значенням “тканина із льону”, утвореним унаслідок перенесення найменування “сировина, з якої виготовляють тканину” → “вид тканини” → “вид одягу з відповідної тканини”: *íú æǎ ěí(ò) ñǎíþ ěèðà~(i). è ěíúú ñ øǎèèú íǎhǎǎ(i)* [ГБ, XIV ст., с. 99б; 13, с. 250]. За спостереженнями О. С. Львова, у пам’ятках старослов’янської писемності взагалі простежується тенденція вживання лексеми *ěiúú* замість *íðúòú* “вид одягу”. На його думку, це є свідченням того, що у південних і західних слов’янських мовах слово *íðúòú*, ймовірно, було не таким широковживаним, як у східнослов’янських діалектах [14, с. 64-65].

У давній писемності відбиті прикметникові похідні, утворені від твірного слова *ěiúú*. Їхню фіксацію із значенням “виготовлений із волокон льону” прослідковуємо в східнослов’янських пам’ятках: *Íèèðí æǎ qáí w(ò) íèðú áú ěiúú#íq. èèè áú èàèq ěǫáí àà íǎèh÷àðúñ# íǎǎæþ* [СУ, XII ст., с. 223]; *ǎíñòíèðú áí èúú [ííǎðàí] áú ěí#íúðú íhñòí óúèáíèè. óúèñòúíè èèíǎqèú ěèðúǎàðèñ#* [СУ, XII ст., с. 224 зв.]; Татарове же велико зло и велику пакость досаду сътвориша ... по селом дворы грабяще ... а около Курска и кострове *лняныи* в руках потерли и всюди ... все пограбиша (1275 р.) [32, с. 21].

У пам’ятках української писемності XIV–XV ст. назви культивованих трав’янистих рослин, серед них і лексема *лень* “льон” [Пов, XV ст., с. 60], відображаються досить бідно [19, с. 63].

У пам’ятках XVI–XVIII ст. з різних місць України добре відзначається назва льону – *лень* / *ліонь* / *льон* (із др. *лень* як результат рефлексії колишнього **ь** у закритому складі перед твердим приголосним, оскільки м’якість приголосного перед колишнім **ь** зберігалась у інших формах парадигми: *льон* і *лень*, бо – *лну* (род. відм. одн. *льону* і т. д. – аналогічні форми) [3, с. 165]); в окремих місцях, наприклад, на Закарпатті, обидва фонетичні варіанти *лень* / *ліонь* співіснують [19, с. 101]. У цей період сфера функціонування аналізованої лексеми значно розширюється. Термін *льон* та прикметникові утворення, які характеризують насіння або вказують на волокно, з якого виготовлена пряжа, знаходимо в різножанрових пам’ятках. Наприклад, у пам’ятках ділової писемності [10, с. 325]: *íǎñǎ(i)ý ěíyúúǎí çà áǎà(ǎ)òà(ò) ǎðíøǎ(é) [АКЖ, 1584 р., с. 76], íěí(ò)íǎ íěěyúúǎí ñóáíǎáú ǎǎñyòú*

[ДНМ, 1722 р., с. 133]; у діаріушах XVIII ст.: *ĭĕđđí ĕĭyĭá* [X., 1733 р., с. 103], *ĕ³ĭó ĭĕhñĭú* 40 [М., XVIII ст., с. 234]; лікарських порадниках: *áúçyâøè ĩhĭáá ĕĕyĭáĭ ĕ ĩááđèđü á áĭh áĭđàçáĭ* [Врач., 1776 р., с. 51], *Ĕĕyĭá ĭáñđèĕ đĭá÷áĭĕ... ĭèđü* [Ĕh÷., XVIII ст., с. 2].

Важливі відомості про українські ремесла і торгівлю містяться у подорожніх нотатках чужинців, які подорожували по Україні в XVI–XVIII ст. Судячи з їхніх записів, у зазначений період слово *льон* у народнорозмовній мові вживали також і як назву тканини, виготовлену із льону (що було характерним ще у давньокиївський період): у Києві... мені самому траплялося бачити шовк, що коштував дешевше, ніж у Вильні *лен*... (1550 р.) [22, с. 50]; за допомогою означення *ляний* підкреслювали ґатунок полотна: ...ремісники багато виробляють *льняного полотна* по селах Стародубського полку (1774 р.) [22, с. 167].

У живій розмовній мові XIX–XX ст. (в українському фольклорі) широковживаними були демінутивні форми: *льонóк*, *льонóчок*, *льоніченько* [7, II, с. 384–385]. *Льон* як назва “трав'янистої технічної рослини” та “волокна, що виготовляють з цієї рослини” [26, IV, с. 585] закріпилося в сучасній українській мові і як загальне слово, і як ткацький термін.

Те саме явище спостерігаємо в усіх говорах української мови, оскільки здавна на Україні сировиною для народного ткача служила місцева сировина, якою були прядивні культури – *льон* та коноплі. Лише на Поліссі слово *льон* (*лон*) є ще й назвою деталі старовинного головного убору заміжньої жінки: “пасмо льону, на яке закручується волосся, поверх одягається очіпок та намітка” [27, с. 296; 30, с. 147].

Заслужують на особливу увагу афіксальні деривати, поширені в діалектному мовленні. На позначення “поля, засіяного льоном” або “місця, яке залишилось після вибраного льону” вживають похідні іменники, утворені за допомогою суф. -иск-, -ищ-: *леніско* (Лемківщина) [30, с. 145]; *льоніско* (Буковина) [30, с. 148]; *ильніще* (Бойківщина) [18, I, с. 325]; *льніще* (Полісся) [6, с. 229], (Наддніпрянина) [30, 148] (пор. літ. – *льóнище* “ділянка землі, з якої зібрано врожай льону” [26, IV, с. 585]).

Функціонують на більшій території України іменникові похідні із значенням “вироби із лляного полотна”: *ленянка* – хустка з льону (Лемківщина) [30, с. 145]; *лянка* – сорочка з гарного тонкого полотна (Буковина) [15, с. 48]; *льнянка* – полотняний верхній одяг (Львівщина) [15, с. 92; 30, с. 148]; *льняніця* – тонке льняне полотно (Полісся) [6, с. 229; 30, с. 298]. Дані лексеми не мають відповідників у сучасній українській літературній мові.

До пасивного складу української мови належать і дієслівні утворення *льнувати* “про попадю: ходити по приходу й збирати льон та інші подаяння” [7, II, с. 384], у деяких регіонах України, наприклад, на Волині та Полтавщині *льнують* не тільки попаді, а дякони й дячихи [24, с. 130] та *одновілити* “тс.” (неясне; можливо, похідне утворення від незафіксованої основи *одновільня

“податок від нового льону”, утвореної з прийм. *od* і основ прикм. *новий* та ім. *льон* [8, IV, с. 161]), які вживалися у народнорозмовній мові XIX – на поч. XX ст.

В Україні росте конопля дика і **конопля посівна (культурна)** (*Cannabis sativa* L.). *Конопля посівна (культурна)* (бінарна назва: іменник (назва роду рослини) + прикметник-означення (видовий епітет) – однорічна дводомна рослина заввишки 0,5-2 м. Вирощують по всій території України. Волокниста текстильна й олійна рослина; широко використовують у народній медицині [30, с. 287]. Однорічні трав’янисті рослини (*Cannabis sativa* L.), зі стебел яких виготовляють прядиво, а з насіння добувають олію [26, IV, с. 262], у літературній мові мають назву *коноплі* лише у множинній формі.

Припускають, що Батьківщиною *конопель* є Середня Азія, південно-східна Європа і, можливо, Китай. У V ст. до н.е. конопля була відома скіфам, які з її насіння виготовляли п’янкий напій. Згідно з повідомленням Геродота, конопля була єдиною волокнистою рослиною, яку використовували скіфи. Вона росла як в дикому стані, так і культивовано [11, с. 465].

Походження успадкованого з праслов’янської мови слова *коноплі* “*Cannabis* L.” – псл. *копорја “коноплі”, *копорь, – хоча воно й має паралелі в деяких інших індоєвропейських мовах, залишається не цілком зрозумілим. Припускається запозичення в праслов’янську мову з народної латині (нар.-лат. *canaris чи *cannarus від гр. χάνναβις); можливо, першоджерелом є індоіранське *kana- (скіфське *kana-) або шумер. kunibu “тс.” [8, II, с. 553].

Назва *конопля*, відома слов’янським мовам, у старослов’янських пам’ятках не засвідчена. У писемності періоду Київської Русі знаходимо першу фіксацію лексеми конопл#: а кр(с)тити на блюдѣ. развѣ сочива вс#. горохъ. бобъ соцевѣца. ривѣфъ на •д• части всопше со пшеницею. и с конопл#ми. а овощь котор|и миуче [КН, 1280 р., 532в; 23, IV, с. 250], а також похідного прикметника конопльн|и у значенні “конопляний”: Мъного изобиль~ конопльно~ и м#сьно~ [Гр. Наз., XI ст., с. 25; 28, I, с. 1270].

В українській писемності XIV–XV ст. назву технічної культури *конопля* відбито лише у молдавській грамоті у вторинному значенні “місце, де вирощувалася конопля”: à òîòà(ò) òîè ìëîîâèèà ñâèî î(ò) à(î)ãðh îî÷â(î)øâ... ìî àèøâ éîîîèèè, òà î(ò)òîèh íà àèîîãðà(ã) (Сучава, 1488 р.) [25, I, с. 494]. Зустрічаємо фіксації аналізованої лексеми і в російських пам’ятках цього періоду: Дохода с трех деревень ..... пол-2 пятка лну ... дару четка гороху, четка *конопель* ... да со всее волости за дар за коробью гороху да за коробью *конопель* 2 гривн| и 4 денги (бл. 1495 р.) [НПК, I, с. 9; 32, с. 14].

Звернімо увагу на те, що українська лексикографія XVII століття містить статті: *cannabis kîîîú*, *cannabace (us) êîîîú(é)* [Сл. Лекс., 1642 р., с. 111], у яких форма *конопь* – можливо, полонізм (пол. *копор*) [17, с. 271], або, найімовірніше, – спільна з деякими західно- і південнослов’янськими мовами спадщина – з прасл. *копорь, яка, на думку Ф. Славського, існувала поряд з *копорја [33, II, с. 425].

У XVI-XVIII ст. продовжує документуватися, але вже в різних місцях України і значно частіше, ніж це було в попередній період, лексична одиниця *конопля*, зокрема: поряд з древньою назвою конопл# (ðəáo óáúéîř âîéîî éîâèò, óàèú óúæ è éîîîîèh èî ñàîèì, Îâîðhèèì, îî÷èòè [АПГУ, 1679 р., с. 108]; ŷ ó áâðâçh éîîîèè âîéîî÷èèà ç âîâè [АП, 1717 р., с. 295]) відзначаються її локальні варіанти *коноп* (Житомирщина), *конуп* (Волинь), *kolopnyî*, *konopnyî* (Закарпаття) [19, с. 96]. Діалектний варіант *колопні* виник унаслідок метатези н-л, *конопні* – в результаті асиміляції.

У пам'ятках ділової писемності цього періоду слово *конопля* засвідчене великою кількістю похідних утворень, переважно прикметників [10, с. 325]: ñàîâèè éîîî(i)îîâî îâ(ð) òðè [АКЖ, 1584 р., с. 76]; îðŷæh éîîî(i)ëŷîî(è) êèóâéîâ ÷òèðh [ДНМ, 1744 р., с. 305]. Треба сказати, що обидві основи *конопл-* і *коноп-* були властиві для різних діалектів та інших слов'янських мов.

Прикметникові утворення, що набули вторинних переносних значень, зустрічаємо в лексикографічних працях XIX – поч. XX ст.: *конопельні пісні* – пісні, які співають під час збирання конопель [24, с. 112; 9, с. 369]; *конопляна пошта* – пересылка по етапу (як по етапу чоловіка ведуть, то з'язують ему назад руки обривком *конопляним*) [31, с. 374-375].

Таким чином, слово *коноплі* в значенні “однорічні трав'янисті рослини, зі стебел яких виготовляють прядиво, а з насіння видобувають олію” [26, IV, с. 262] представлено протягом усього розвитку української мови і на сьогодні є літературною нормою.

Часто вживаний в українських говірках репрезентант *коноплі* має відповідник *прядиво*: нижньонадніпр. – *прядиво* [29, III, с. 294], полт. – *прядиво* [4, с. 83], центральнослобож. – *прядиво*, *прядіво* [21, с. 51]. З. Веселовська робить припущення, що найменування *прядиво* поширене у зв'язку з тим, що коноплі в даних місцевостях були головною, а іноді й єдиною, прядивною рослиною [5, с. 65]. У місцевих говірках Сумщини значення слова *коноплі* іноді звужується: назва родового поняття (*коноплі*) переноситься на жіночу рослину (*матірку*) або ж на насіння. На думку М. Безкишкіної, це пояснюється, очевидно, більшою значимістю рослини, яка дає насіння. Крім того, насіння могло перейняти на себе назву рослини за аналогією до іншого знакового зерна (пор. *жито* – рослина і *жито* – зерно, *пшениця* – рослина і *пшениця* – зерно тощо, отже, *коноплі* – рослина, *коноплі* – зерно) [1, с. 33-34].

Слово *коноплі* протягом віків служило основою для утворення нових назв і словосполучень, поширювало свій семантичний обсяг, набувало нових значень. Від іменника *коноплі* і прикметника *конопляний* утворилося чимало похідних форм і назв: *конопельки*, *коноплина*, *конопляр*, *Конопля* (прізвище), *коноплянка* (птаха), *коноплянище*, *конопляник*, *конопляне поле*, *конопатить* [1, с. 32].

Аналіз родових лексем льону та конопель як назв сировини для ткання дає можливість зробити висновки, що проаналізовані лексичні одиниці,

успадковані з праслов'янської мови, мають паралелі в деяких індоєвропейських мовах, проте їхнє походження залишається не цілком зрозумілим. Зазначені лексеми представлені в писемності періоду Київської Русі, в староукраїнських різножанрових пам'ятках, активно функціонують у діалектах, поширюючи семантичний обсяг, є нормою сучасної української літературної мови.

Л і т е р а т у р а :

1. *Безкишкіна М. Т.* Лексика та фразеологія коноплярства, прядіння і ткацтва українських говорів північно-східних районів Сумської області : дис. канд. філ. наук. – Полтава, 1964. – 341 с.
2. *Боряк О.* Ткацтво в обрядах та віруваннях українців (середина ХІХ – початок ХХ ст.). – К., 1997. – 201 с.
3. *Булаховський Л. А.* Питання походження української мови. – К. : Вид-во АН УРСР, 1956. – 220 с.
4. *Ващенко В. С.* Словник полтавських говорів : Діалектологічний словник. – Х. : Вид-во Харківського університету, 1960. – Вип. І. – 107 с.
5. *Веселовська З. М.* Народна українська й російська термінологія культури конопель та льону // Наукові записки Харк. наук.-досл. каф. мовознавства. – 1929. – № 2. – С. 63-76.
6. *Владимирская Н. Г.* Полесская терминология ткачества // Лексика Полесья : Материалы для полесского диалектного словаря. – М. : Наука, 1968. – С. 193-280.
7. *Грінченко Б. Д.* Словарь української мови : Тлумачний словник : у 4-х т. / АН УРСР. – К., 1996–1998.
8. Етимологічний словник української мови : Етимологічний словник : у 7 т. / НАН України. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні ; гол. ред. О. С. Мельничук. – К. : Наукова думка, 1982–2006.
9. *Закревский Н. В.* Старосветский бандуриста : Словарь малороссийских идиомов : Кн. III. – Москва, 1861. – С. 247-628.
10. Історія української мови : Лексика і фразеологія : підручник / В. О. Винник, В. Й. Горобець, В. Л. Карпова та ін. – К. : Наукова думка, 1983. – 743 с.
11. *Лебедева Н. И.* Прядение и ткачество восточных славян в ХІХ – нач. ХХ вв. // Восточнославянский этнографический сборник : Очерки народной материальной культуры русских, украинцев и белорусов в ХІХ – нач. ХХ в. – М. : Изд-во АН СССР, 1956. – С. 461-540.
12. *Лозко Г. С.* Одяг, ткацтво, вишивка // Українське народознавство. – 3-е вид. – Х. : Вид-во “Див”, 2005. – 472 с.
13. *Лукина Г. Н.* К семантической характеристике бытовой лексики древнерусского языка ХІ–ХІV вв. // Исследования по словообразованию и лексикологии древнерусского языка. – М. : Наука, 1978. – С. 245-256.
14. *Львов А. С.* Лексика “Повести временных лет”. – М. : Наука, 1975. – 367 с.
15. *Матейко К. І.* Український народний одяг : Етнографічний словник. – К. : Наукова думка, 1996. – 195 с.
16. *Никорак О. І.* Українська народна тканина ХІХ – ХХ ст. Типологія, локалізація, художні особливості. – Л. : Інститут народознавства НАНУ, 2004. – 584 с.

17. *Німчук В. В.* Давньоруська спадщина в лексиці української мови. – К. : Наукова думка, 1992. – 413 с.
18. *Оншикевич М. Й.* Словник бойківських говірок : Діалектологічний словник : у 2-х ч. – К. : Наук. думка, 1984.
19. *Сабадош І. В.* Формування української ботанічної номенклатури / Ужгородський державний університет ; відповід. ред. В. В. Німчук. – Ужгород, 1996. – 192 с.
20. *Сабадош І. В.* Народні назви рослин і наукова ботанічна номенклатура // <http://kulturamovny.org.ua>.
21. *Сердега Р. Л.* Лексика традиційного господарювання в говорах центральної Слобожанщини (Харківщина) : дис. канд. філ. наук. – Харків, 2005.
22. *Січинський В.* Чужинці про Україну : Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за 10 століть. – К. : Довіра, 1992. – 256 с.
23. Словарь древнерусского языка (XI – XIV вв.) / под. ред. Р. И. Аванесова. – М., 1988–2008. – Т. I-VIII.
24. Словарь живого, народного, письменного и актового языка русских южан Российской и Австро-Венгерской империи : диалектологический словарь. / составил Ф. Пискунов. – К. : Типография Е. Я. Федорова, 1882. – 304 с.
25. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : Історичний словник : Т. I-II / ред. Л. Л. Гумецька та І. М. Керницький. – К. : Наук. думка, 1977–1978.
26. Словник української мови : Тлумачний словник : у 11 т. / гол. ред. І. К. Білодід. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1-11.
27. *Соколовская А. С.* Полесские названия одежды и обуви // Лексика Полесья : материалы для полесского диалектного словаря. – М. : Наука, 1968. – С. 281-319.
28. *Срезневский И. И.* Материалы для словаря древнерусского языка [Репр. изд.] : Т. I-III. – М., 1989.
29. *Чабаненко В. А.* Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини : діалектологічний словник : у 4 т. – Запоріжжя, 1992. – Т. 1-4.
30. *Шевченко Є. І.* Українська народна тканина : Словник народної термінології. – К. : Артанія, 1999. – 412 с.
31. *Яворницький Д. І.* Словник української мови : тлумачний словник. – Катеринослав : Слово, 1920. – Т. 1. – 412 с.
32. *Poppe Andrzej.* Materiały do dziejów tkaniny staroruskiej : Terminologia źródeł pisanych. – Wrocław-Warszawa-Kraków, Zakład narod. im. Ossolińskich, 1965. – 64 s. // *Studia i materiały z historii kultury materialnej.* – Т. XXIV.
33. *Sławski Franciszek.* Słownik etymologiczny języka polskiego. – Tł. 1-5. – Kraków : Nakładem towarzystwa miłośników języka polskiego, 1952-1982.

Список скорочень :

АКЖ – Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582–1588) / підгот. до вид. М. К. Бойчук. – К. : Наукова думка, 1956.

АП – Пирятинські актові книги // Стороженки : Фамил. арх. – К., 1908. – Т. 6.

АПГУ – Актовые книги Полтавского городского уряда XVII века. / ред. и прим. В. Л. Модзалевского. – Чернигов, 1912–1914. – Вып. 3.

Врач. – *Âðà÷háíéêú ñhíáíú è òðàáú, íáðáááááíú çú ãðá÷ãñèáâ ãèàèáèòà à [!] ðíññ³éñéíé...* 1776 *âíàà* // Киев. старина, 1890. – Т. 28.

ГБ XIV – Григория Богослова 16 слов с толкованиями Никиты Ираклийского, XIV в. // Государственный исторический музей (Москва). – Синодальное собрание. – № 954. – 213 л.

Гр. Наз. – XIII слов Григория Назианзина по сп. Имп. Публичной библиотеки XI в., выписки проверены по изд. А. Будиловича 1875 г.

ДНМ – Ділова і народнорозмовна мова XVIII ст. : матеріали сотен. канцелярій і ратуш Лівобереж. України. / підгот. до вид. В. А. Передрієнко. – К. : Наук. думка, 1976.

ЖФ – Жѣтѣ... Фавѣнѣ". ѣаѣіаіа іа÷аѣиѣааі // Успенский сборник XVII – XVIII вв. / изд. подгот. О. А. Князевская, В. Г. Демьянов, М. В. Ляпон; Под ред. С. И. Коткова. – М. : Наука, 1971.

КН – Кормчая новгородская, 1280 г. и сер. XVI в. – ГИМ – Син. – № 132. – 631 л. Ён÷. – Іаеїдѣнѣ³а аїіаѣі³а ён÷ааіеѣе XVIII в. // Киев. Старина. – 1890. – Т. 28. Приложения.

М. – Щоденник Я. А. Марковича. Ч. 1-3. Дневник генерального подскарбья Якова Марковича (1717–1734) / под ред. Ал. Лазаревського. – К., 1893–1897; Ч. 4-5. Дневник Якова Марковича (1735–1740) / вид. В. Модзалевський. – Київ, Львів, 1913.

НПК – Новгородские писцовые книги, изд. Археологической комиссией. – Т. I. : Переписная оброчная книга Деревской пятины около 1495 г. – СПб, 1859. – С. 1-906.

Пов – Перетц В. Н. Повесть о трех королях-волхвах в западнорусском списке XV в. // Памятники древней письменности и искусства. – СПб, 1903. – Т. 150. – С. 1-106.

Сл. Лекс. – Лексикон латинський Є. Славинецького. Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / підгот. до вид. В. В. Німчук. – К. : Наукова думка, 1973. – 541 с.

СУ – Устав Студийский по списку XII в. Фрагменты / подгот. к печати Д. С. Ищенко. // Источники по истории русского языка. – М. : Наука, 1976.

УЯ – Устав князя Ярослава // Древнерусские княжеские уставы XI–XV вв. / изд. подгот. Я. Н. Щапов. – М. : Наука, 1976. – С. 85-139.

Х. – Дневник генерального хоружего Николая Ханенка (1727–1753 гг.) / под ред. Ал. Лазаревского. – К., 1884.

Швидкова Т. А. К истории формирования родовых лексем в номенклатуре названий сырья ткачества.

В статье на лексическом материале, выявленному в письменных памятниках и говорах украинского языка, исследовано формирование родовых лексем в номенклатуре названий сырья ткачества. Проанализированы семантические особенности развития соответствующих лексических единиц, установлены их наиболее достоверные этимологии, определены структурно-морфологические особенности.

Ключевые слова: лен, конопля, происхождение, лексема, терминология, ткачество.

Shvydkova T. A. To the history of the formation of the genus lexems in the nomenclature of the names of the raw material of the weaving.

The article deals with the formation of the genus lexems in the nomenclature of the names of the raw material of the weaving on the lexical material, which was discovered in writing memorials and dialects of Ukrainian language. It was analysed the semantic features of

development of the proper lexical units, determined their authentic etymology, defined their structurally and morphological features.

Keywords: *flax, hemp, origin, lexeme, terminology, weaving.*